

Plánování měst se u nás nebere vážně

Lidové noviny | 6. 1. 2015 | Rubrika: Domov | Strana: 4 | Autor: MARIE VEJVODOVÁ

„Bez dobré veřejné debaty o architektuře nebude ani dobrá architektura,“ říká historik umění Rostislav Švácha, který loni v prosinci získal od České komory architektů cenu Pocta za přínos české architektuře. V rozhovoru pro LN vysvětluje, proč současné české stavby nejsou pro zahraniční publikum atraktivní a proč by lidé měli zasahovat do rozvoje místa, kde žijí.

* LN Jak hodnotíte stav současné české architektury?

Není optimální. Od státu a veřejných institucí nepřicházejí veřejné zakázky, a čeští architekti proto nemají dostatek příležitostí se před českou veřejností a zahraničním publikem blýsknout. Světoví architekti získávají slávu na stavbách, jako jsou muzea, galerie nebo univerzitní budovy, a takových zakázek je u nás málo. Řekl bych dokonce, že čím dál tím méně.

* LN Má česká architektura v zahraničí renomé?

Pro mezinárodní publikum není zajímavá. Důvodem je, že kromě veřejných zakázek chybí i architektonická diplomacie. Někdo by měl českou architekturu v zahraničí prosazovat, například prostřednictvím renomovaných architektonických časopisů, zasedáním v porotě světových soutěží nebo výukou na prestižních západních školách. To se neděje.

* LN Česká města jsou proslulá svou bohatou historií a množstvím památek různých stylů. V zahraničí se ale za ikony měst začínají považovat i moderní stavby a ty v tuzemsku chybí...

V Česku se staví hodně, například v Praze v Karlíně nebo na Smíchově vznikají prakticky nové moderní čtvrti. Ovšem ne vše, co se staví, jsou špičkové stavby. Jedná se spíš o běžné developerské projekty.

* LN Jakou roli hrají soukromí developeři v současné české architektuře?

Nemůžeme z developerů dělat nepřátele architektury. Jsou mezi nimi i osvícení lidé, kteří jsou schopní zadat zajímavou stavbu. Například Tančící dům je výtvor developerů. Soukromá sféra občas má schopnost suplovat tu veřejnou, představoval bych si ale, že na důležité stavby se budou vypisovat veřejné architektonické soutěže, nikoli pochybná výběrová řízení.

* LN Právě Tančící dům mnozí považují za ikonickou stavbu Prahy; setkal se s velkým ohlasem veřejnosti. Dalo by se tedy předpokládat, že lidé mají o unikátní moderní architekturu zájem...

Tančící dům znamenal přelom, pokud šlo o zájem veřejnosti o architekturu. Předtím to nebylo atraktivní téma, jelikož se stavěla převážně panelová sídliště. Spousta lidí Tančící dům chápala jako osvobození od šedých paneláků a veřejnost jej přijala povětšinou kladně.

* LN Žhavou diskusi mezi lidmi vyvolal i projekt nové Národní knihovny architekta Jana Kaplického na Letné. Co o něm soudíte?

V tomto případě to nevidím tak pozitivně. Reakce médií byla příliš hysterická. Většina se postavila na Kaplického stranu, a kdo byl proti, byl považován za staromilce. Debata brzy sklouzla k jediné prosté otázce: zda se projekt nové knihovny líbí, nebo nelíbí. To ale hodnotnou diskusi o architektuře nevytváří. Dodnes vlastně projekt nikdo detailně nerozpracoval a nepředestřel klady ani zápory, které by stavba přinesla.

* LN Jsou v Česku nějaké stavby současné architektury, na které můžeme být pyšní?

Ke špičce patří Národní technická knihovna. Vynikající je také přestavba plynojemu na kongresový sál v Dolních Vítkovicích nebo budova Světa techniky. Je ale těžké vybavit si další.

* LN Jak se díváte na dnešní rozvoj měst?

Chybí úvahy o urbanismu. Otázkou, jak dál stavět města, se zabývají jen developeři nebo památkáři. Developeři jsou progresivní, památkáři regresivní a oba postoje jsou legitimní. Plánování měst se u nás nebere příliš vážně. Má to své historické pozadí, jelikož plánování je považováno za vynález socialismu omezující svobodu podnikání. Města jej ale do určité míry potřebují, naopak máme důkazy, jak to dopadá, když se neplánuje. Dochází ke zmatkům v dopravním systému, například stavba tunelu Blanka přinese do centra Prahy obrovské množství automobilů, jedna z křižovatek Blanky je vzdálená asi jen kilometr od katedrály svatého Víta. Když pomínou otázku dopravy, dalším příkladem jsou satelitní městečka na okraji skoro každého města. Jsou jako rakovina rozežírající krajinu.

* LN Jako dlouholetý člen Klubu Za starou Prahu si jistě všímáte vzrůstajícího počtu novostaveb v historických centrech měst...

Stará Praha má velkou hodnotu a nesmíme dopustit, aby ji ztratila. Cítím ale snahu na kráse historické Prahy parazitovat. Zastánci novostaveb argumentují, že se z města nesmí stát muzeum

nebo skanzen. Kdo tyto názory zastává? Většinou developeři, kteří chtějí stavět další hotely a kancelářské budovy. Tím ale život v centru města nijak neobohatí, naopak z něj místní obyvatele vyženu.

* LN Památkáři jsou často kritizováni za to, že jsou příliš konzervativní a brojí proti veškerému zastavování. Je to pravda?

Klub Za starou Prahu každoročně pořádá soutěž o nejlepší novostavbu. Nejsme proti, aby se stavělo uvnitř města. Vynikající stavby jako Tančící dům dokazují, že současná architektura může obohatit i historickou část města. Ale například projekt takzvaného Květinového domu na Václavském náměstí, o kterém se v poslední době hodně diskutuje (*má být postaven místo domu na rohu Opletalovy ulice a Václavského náměstí – pozn. red.*), pro centrum prospěšný není. Původní dům svou funkci na náměstí plní mnohem lépe.

* LN Postavil jste se také zásadně proti výstavbě mrakodrapu Šantovka v Olomouci. Zastánci ale argumentují, že podobné stavby si žádá dnešní doba.

Jistě, to jsou ty fatalistické názory, že duch doby nás nutí k tomu, abychom mrakodrapy stavěli. S tím nesouhlasím. Už ty, které stojí, nepříznivě zasahují do historické siluety města a ničí to, co je na něm nejcennější.

* LN Snaží se ministerstvo kultury takovým počinům zabránit a historická centra měst chránit?

Pokud ministerstvo stavbu neprohlásí za kulturní památku, prakticky ji odsoudí k smrti. Týká se to hlavně novějšího období, poválečné architektury z 60. a 80. let. Na rozdíl od gotiky a baroka je široká veřejnost za památku totiž ještě nepovažuje. Ministerstvo by ale mělo dát více na názor odborníků, kteří dokážou hodnotu stavby posoudit. Nyní to funguje tak, že pokud vlastník budovy nesouhlasí, aby se stala kulturní památkou, ministerstvo ji za ni neprohlásí. Příkladem je nádraží Havířov, kterému z těchto důvodů hrozí zánik. Vypadá to, jako kdyby ministerstvo nahrávalo developerům.

* LN Vy jste se zasloužil o záchranu obchodního domu Máj. Podobné stavby jsou často vnímány jako produkt socialismu a většinou nepanuje tendence je chránit.

Období komunismu bylo pro architekturu těžké. Architekti nemohli pracovat v ideálních podmínkách. I přesto se ale rodily vynikající stavby, které vstoupily do dějin architektury a zaslouží si památkovou ochranu.

* LN Podobně s despektem se pohlíží i na panelová sídliště. Mohou v dnešní době nabídnout atraktivní způsob bydlení?

Když jsem byl mladý, považoval jsem je za největší tragédii, která mohla českou architekturu potkat. V 80. letech devadesát procent veškeré produkce tvořilo projektování sídlišť. V žádné jiné zemi na světě se paneláky nestavěly v takovém množství jako u nás. Byl jsem z toho nešťastný. Sám ale bydlím na sídlišti a dnes jsem na to skoro až hrdý. Uvědomil jsem si, že všechna sídliště nejsou stejná a lze v nich najít i špičkovou architekturu. Také se nepotvrdily obavy, že sídliště opustí střední třída a stanou se z nich slumy. Zachovala si pestrou sociální skladbu, což jim dává naději, že se budou nadále hezky rozvíjet. Je doloženo, že již dnes jsou sídliště atraktivním místem pro život.

* LN Ve své poslední publikaci Česká architektura a její přísnost: padesát staveb 1989–2004 označujete českou architekturu jako přísnou. Jak se na tuzemských stavbách tato přísnost projevuje?

Snažím se prokázat hypotézu, že po celé 20. století bylo v české architektuře zvykem spojovat architektonickou tvorbu s etickým postojem. Architektura ukazovala morálku architekta. Hodně se to projevilo ve 30. letech za hospodářské krize. Kdo projektoval extravagantní a honosné stavby, byl obviněn, že si počíná amorálně a asociálně. Čeští architekti například nepřijali vilu Tugendhat, protože byla příliš luxusní. Tradice etického postoje přetrvávala do 90. let. Přestože se vyskytlo tolik nových možností, elitní architektura zůstala střídáma neboli přísná.

* LN Jsme dnes stále přísní? Přísnost evokuje strohost, nepřístupnost... Architektura ale slouží lidem, kteří dbají na estetickou stránku, chtějí žít v místě, kde se jim líbí a kde jim je příjemně.

Po roce 2000 byla snaha se z přísnosti vymanit, etika už nehrála takovou roli. Nepřátelé přísnosti ale úplně nevyhráli. To má své výhody i nevýhody. Přísnost dokáže zajistit vysoký průměr, tento typ architektury je naučitelný. Zároveň ale omezuje tvořivost. A jistě, architektura je pro lidi, nemá se ale snižovat ke špatnému vkusu, který v lidech je.

* LN Měla by veřejnost rozhodovat o rozvoji měst, v nichž žije?

Urbanismus je věc veřejná, ovlivní život každého člověka, a proto by do toho lidé zasahovat nejen mohli, ale měli. Jakou formou by to ale měli dělat, na to jsme ještě nepřišli.

* LN Je o architekturu zájem například mezi českými politiky?

Špičkoví politici se o architekturu nezajímají. Divím se, že po sobě nechtějí zanechat nic dobrého a přínosného. Jedinou výjimkou byl Václav Havel, který v dobách, kdy sídlil na Hradě, Pražský hrad a jeho okolí architektonicky kultivoval. Zájem a veřejná debata o architektuře je ale nutná. Architektura dokáže reprezentovat stát a vyjadřovat obecně sdílené hodnoty. A pokud nebude probíhat dobrá veřejná debata, nebude ani dobrá architektura.

***

„Špičkoví politici se o architekturu nezajímají. Divím se, že po sobě nechtějí zanechat nic dobrého a přínosného.“

Rostislav Švácha (62)

- * Historik i teoretik umění a architektury, publicista.
- * V roce 1976 ukončil studia na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.
- * V roce 1985 se stal vědeckým pracovníkem Ústavu dějin umění Akademie věd, kde je zaměstnán i v současnosti.
- * Působí i jako pedagog na Akademii výtvarných umění v Praze a Univerzitě Palackého.
- * Vydal řadu publikací, jeho zatím posledním dílem je Česká architektura a její přísnost: padesát staveb 1989–2004.
- * V prosinci 2014 získal cenu Pocta České komory architektů za rok 2013 za přínos české architektuře.